

וכאשר תקום מן הספר תחפש

באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו

'הלכה למעשה' מהנלמד בשו"ע ומ"ב

הלכות זימון / סימנים קצ"ב עד ר"א

~ סימן קצב, א ~

האם חיוב זימון הוא מן התורה ?

שלשה שאכלו חייבים בזימון, והיינו, שחייבים להזדמן ולצרף ברכתם בלשון רבים, שאחד יאמר 'נברך שאכלנו...', ואסמכוהו רבנן אקרא דכתיב 'גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו', דמשמע שאחד יאמר לשניים גדלו אי נמי, ממאי דכתיב 'כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו' (מ"ב ס' קצ"ב ס"א), ואם הם עשרה מוסיפים ומזכירים השם בברכת הזימון (שו"ע שם ס"א) דכל בי עשרה שכינתא שריא (עפ"י מ"ב ס' ר' סוף סק"ט).

אם שכח המזמן לומר 'רבותי מיר ועלן בענטשן', והתחיל מיד 'ברשות... נברך...', האם יצאו יד"ח זימון ?

בזה"ק הזהירו לומר בפיו קודם ברכהמ"ז תן לנו הכוס ונברך או בואו ונברך, לפי שכל דבר שבקדושה צריך הזמנה בפה עובר לעשייתו כדי להמשיך הקדושה, ומזה נוהגין לומר בלשון אשכנז 'רבותי מיר וועלן בענטשן', והמסובים עונים 'יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם' (מ"ב ס' קצ"ב סק"ב), אולם אין זה מנוסח המעכב לזימון, ולכן, אם טעה המזמן והתחיל נברך שאכלנו או מי שלא שמע המזמן אומר 'רבותי' ולא ענה 'יהי שם...' יצא יד"ח זימון.

האם צריך לענות 'אמן' אחר שהמזמן חוזר ואומר 'ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו' ?

נחלקו הפו' אם המסובים צריכים לענות אמן אחר שהמזמן חוזר ואומר 'ברוך שאכלנו', וכו' המ"ב (סק"ג) שהמנהג שלא לענות, ולמעשה, מנהג העולם לענות (מג"א בשם הש"ה), והמזמן עצמו בוודאי אינו צריך לענות אמן אחר המסובים שאומרים 'ברוך שאכלנו משלו', שהרי הוא עצמו חוזר ואומר כל הנוסח (שעה"צ אות ב').

האם המזמן צריך לעמוד בשעה שאומר 'נברך שאכלנו משלו' ?

כשמזמנים בעשרה ומזכירים השם נוהגים שהמזמן עומד בשעה שאומר 'נברך אלוקיננו... ברוך אלוקיננו...', וכן המסובים עומדים כשעונים 'ברוך אלוקיננו' שהזכרת השם הוא דבר שבקדושה (עיי' מ"ב ס' קצ"ט סק"טו), ובכל דבר שבקדושה ראוי לעמוד (א"א בוטשאטש ס' קצ"ב, וכמב' במ"ב הל' קריאת התורה לענין ברכו), אכן, יש שכתבו שבברכת הזימון א"צ לעמוד ואינו דומה לשאר דבר שבקדושה, כיון שעיקר המצוה הוא לברך ברכהמ"ז בישיבה ובהסיבה (חת"ס או"ח ס' נ"א), ולכו"ע כשמזמנים בשלשה אין שום חיוב לעמוד באמירת 'נברך שאכלנו... ברוך שאכלנו' שהרי אין מזכירים את השם.

~ סימן קצב, ב ~

עשרה שאכלו וטעה המזמן או המסובים ולא הזכירו 'אלוקינו', האם צריך לחזור ולזמן ?

עשרה שאכלו וטעה המזמן ולא אמר 'נברך אלוקיננו', ונזכר קודם שהמסובים התחילו לענות 'ברוך', יחזור ויאמר 'נברך לאלוקינו', והמסובים יענו 'ברוך אלוקיננו' כרגיל, ואם נזכר לאחר שהמסובים ענו 'ברוך', אם הם אמרו 'ברוך אלוקיננו' יחזור ויאמר גם הוא 'ברוך אלוקיננו' (כרגיל), וא"צ לחזור מתחילת הזימון, ואם הם לא אמרו 'ברוך אלוקיננו' אלא 'ברוך שאכלנו משלו' נח' הפו' אם הוא יאמר 'ברוך אלוקיננו' או שיאמר 'ברוך שאכלנו' כמו שאמרו המסובים, והמסובים עצמם שאמרו 'ברוך שאכלנו' לכו"ע לא יחזרו ויאמרו 'ברוך אלוקיננו' (שו"ע ס' קצ"ב ס"ב).

~ סימן קצג, א ~

שני בחורים היושבים סביב השולחן ואוכלים ארוחת בוקר, ומסתובבים שם עוד בחורים, האם צריכים לבקש מאחד הבחורים שיבוא לאכול עמהם כדי שיתחייבו בזימון ?

אף מי שאינו מחוייב בזימון מצוה שיחזר אחר זימון, ולכן, שניים שאכלו ויש אדם שלישי בבית שלא אכל מצוה שיתנו לו

לע"נ הגה"צ רבי משה בהגה"צ רבי יוסף אדלר זצ"ל נאב"ד טורדא יצ"ו

לאכול משהו וכפרטי הדינים שית' להלן סי' קצ"ז כדי שיוכלו לזמן עליו, כמו"כ מצוה לחזר אחר זימון בשם, ולכן, ז' אנשים שאכלו יחד ויש עוד ג' אנשים בבית שלא אכלו מצוה שיתנו להם לאכול כדי שיוכלו לזמן בשם ובכלל זה, ט' אנשים היושבים ואוכלים במסעדה או בשמחה ראוי שיבקשו מהמלצר שישב ויאכל עמהם קצת כדי שיוכלו לזמן בשם, ומ"מ אם אין עוד אנשים בבית אין צריך לחפש אדם מחוץ לבית שיכנס לאכול משהו ויצטרף לזימון (שו"ע סי' קצ"ג ס"א, וסי' קצ"ז ס"א).

כשיש ב' בעלי יארצייט בסעודה ג' או במלוה מלכה, האם מותר לחלק את המסובים לב' קבוצות, כדי שכל אחד יוכל לזמן ?

כאמור בשאלה הקודמת, מצוה לחזר אחר זימון, וכל שכן, שמי שכבר נתחייב בזימון אסור להפקיע עצמו מידי זימון, ולכן, כשאוכלים יחד ד' או ה' בני אדם אסורים ליחלק לב' קבוצות, שאז חלק מהם יפסידו מצות זימון, וכשאוכלים ו' בני"א ויותר יכולים ליחלק לקבוצות, ובלבד שיהיו ג' בני"א בכל קבוצה, ומ"מ דין זה אמור רק באופן שאין אוכלים י' בני"א יחד, אבל אם אוכלים י' בני"א אסורים ליחלק לב' קבוצות, שאז יפסידו זימון בשם, וכשאוכלים כ' בני"א ויותר, יכולים ליחלק לקבוצות, ובלבד שיהיו י' בני"א בכל קבוצה (שו"ע סי' קצ"ג ס"א; אכן, יעויי" מ"ב יא שיש חולקים שמשום ברוב עם הדרת מלך אין לחלק אפי' קבוצות של ו' או כ', ובמקום צורך בוודאי יש להקל בזה).

באלו אופנים יש חיוב לשמוע ברכת הזן מהמזמן ?

כ' המ"ב (סי' קפ"ג סקכ"ז, ועיי' עוד סי' קצ"ה סק"י) שמצות זימון לכתחילה הוא שהמזמן מברך כל ברכהמ"ז בקול, והמסובים שומעים ממנו את הברכה ויוצאים יד"ח ואינם מברכים בעצמם כלל, אכן, בגלל שיש לחוש שהמסובים לא יכוונו דעתם לשמוע כל תיבה ותיבה מפי המברך ונמצא שאין יוצאים יד"ח ברכהמ"ז, ומבטלין עשה דאורייתא בידיים תקנו שהמסובים עצמם ג"כ יברכו בלחש מילה במילה ביחד עם המזמן שמברך בקול, וכיון שהם מברכין יחד עם המזמן ג"כ מתקיים מה שאמר הכתוב 'גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו', ומ"מ ימהרו לסיים כל ברכה וברכה מעט לפני שיסיים המזמן כדי שיוכלו לענות אמן, ובזמננו אין המנהג לברך כל ברכהמ"ז יחד עם המזמן, אבל יש להזהר לברך עמו ביחד לכה"פ ברכה ראשונה שלרוב הדיעות ברכה זו היא בכלל ברכת הזימון, ואם אין שומעים ממנו ברכה זו אין נחשב זימון כלל (עיי' רמ"א סי' ר' ס"ב), ומה שנוהגין הרבה אנשים שאחר שאמרו 'ברוך שאכלנו' כל אחד ואחד מברך בקול רם בפני עצמו, שלא כדין הם עושים... (מ"ב קצג, יז), אכן, כשמזמנים בעשרה אין צריך להקפיד לשמוע ברכת הזן מהמברך שכיון שמזכירים את השם ב'נברך שאכלנו' דעת רוב הפוסקים שזהו ברכת הזימון, ושוב א"צ לברכת הזן (עיי' מ"ב סי' ר' סק"ט, ועיי' חזו"א [או"ח סי' ל"א סק"ב] שתמה על דברי המ"ב קצג, יז שמשמע שגם בעשרה צריך לשמוע ברכת הזן).

האם המזמן צריך לומר בקול רם את כל ברכת המזון ?

נת' בשאלה הקודמת שכשמזמנים בשלשה יש להקפיד שהמזמן יברך לכה"פ ברכת 'הזן' בקול רם, וכל המסובים ישמעו ממנו הברכה, אבל כשמזמנים בעשרה א"צ להקפיד בזה, ומ"מ המנהג שהמזמן מסיים בקול את חתימת הברכות, והציבור עונים אמן (בדה"ח כ' שע"י שמייעת חתימת הברכות מהמזמן ועניית אמן, נחשב כאילו שמע כל הברכות מהמזמן, ובזה מקיים מצות זימון כראוי, כאמור בהקדמה שלכתחילה ראוי לשמוע כל ברכהמ"ז מהמזמן).

מי שאינו שומע המזמן אומר 'נברך שאכלנו משלו'... , האם יוצא יד"ח זימון ?

אף כשמזמנים בעשרה שא"צ לשמוע ברכת 'הזן' מהמזמן, מ"מ צריך לשמוע ברכת הזימון מהמזמן, והיינו, 'נברך אלוקינו שאכלנו משלו', ולדעת רוב הפו' דין זה מעכב אפי' בדיעבד, שמי שלא שמע ברכת הזימון מהמזמן לא יצא יד"ח זימון (עיי' מ"ב דרשו הערה ז), ולכן, כתב המ"ב (סי' קצ"ג סק"י) שכשאוכלים ציבור גדול ביחד יש לכבד בזימון אדם שקולו חזק, ולהלן יבו' מה"ד אם אין שייך בשום אופן שכל הציבור ישמעו המזמן.

בחתונות ובסעודות גדולות שאין יכולים לשמוע המזמן בכל האולם, האם יוצאים יד"ח זימון ?

כאמור לעיל, יש חיוב על המסובים לשמוע ברכת הזימון מפי המזמן כשמזמנים בג' חייבים לשמוע עד סיום ברכת הזן, וכשמזמנים בי' סגי בשמייעת 'נברך שאכלנו'... , ומסיבה זו נפסק בשו"ע (סי' קצ"ג סע' א') שהמשתתפים בסעודות גדולות ויודעים שלא יוכלו לשמוע ברכת הזימון מהמזמן, אם יכולים לעשות קבוצה של עשרה ולזמן בשם יעשו כן, ואם אינם יכולים לעשות כן מחשש שיבחין בעה"ב ויקפיד יעשו קבוצה של ג' ויזמנו בלא הזכרת השם ואף שנתחייבו לזמן בשם, מ"מ בדיעבד יוצאים יד"ח זימון אף אם לא זימנו בשם (עיי' מ"ב סי' קצ"ב סק"י).

ומה"ד אם יכולים לשמוע בכל האולם רק ע"י רמקול ?

בזמננו שמזמנים ברמקול נח' הפו' אם מהני שמייעת ברכת הזימון ברמקול לצאת יד"ח זימון, ודעת רוב הפו' שלכתחילה יש לזמן ללא רמקול, ובסעודה גדולה מאד שאין שום אפשרות שכל המסובים ישמעו המזמן ללא רמקול יש להקל ולזמן עם רמקול (עיי' שו"ת שבה"ל ח"י סי' מ').

בחור הסועד עם חביריו וממהר לחזור לביהמ"ד ללמוד, האם מותר לו לברך ברכהמ"ז ללא זימון ?

כאמור לעיל, ג' ויותר בנ"א שהתחילו וגמרו לאכול יחד אסור לאחד מהם לברך ברכהמ"ז בעצמו ללא זימון, אפי' אם ישארו ג' שיוכלו לזמן שמבטל מעצמו חובת זימון, ואף באופן שממהר לדבר מצוה וכל שכן לדבר הרשות ית' להלן (סי' ר') שצריך לבקש מהאחרים שיפסיקו לאכול ויזמן עליהם [ובאופן שאוכלים ו' בחורים יחד יכולים ליחלק לקבוצות של ג', והממהרים יזמנו תחילה], ובאופן שהאחרים אינם מסכימים להפסיק לאכול יש להקל במקום הפסד וה"ה לצורך מצוה ולברך ללא זימון כיון שלא גמרו לאכול ביחד (מ"ב סי' ר' סק"ה), אבל לאחר שסיימו כולם לאכול וכגון כשיושבים בסעודה ומאריכים בדרשות וכדו', אין שום היתר לממהר לברך ללא זימון ויבקש מהאחרים שיפסיקו לשמוע ממנו זימון (כן יש לדייק מדברי המ"ב סי' קצ"ג סקט"ז שאף במקום מצוה הביא רק העצה של ליחלק לג' ולא לפחות מכך, וכ"כ גם בערוה"ש סע' י', אכן, בב"י משמע שבנחוץ לצאת יש להקל אפי' גמרו לאכול ביחד ונתחייבו בזימון, ועיי' מ"ב דרשו הערה 8 שהביא עוד שיטות להקל במקום הצורך), ולהלן סע' ב' יבואר מהו העצה שלא להתחייב כלל בזימון באופן שיודע שיצטרך ללכת קודם ברכת המזון.

הסועד בחתונה וכדו', וממהר לשיעור תורה או לעסק, האם מותר לו לברך ברכהמ"ז ללא זימון [או לבקש מב' אנשים שיצטרפו אליו לזימון] ?

כאמור לעיל, עשרה שאכלו ביחד אינן רשאים ליחלק אפי' אם ישארו קבוצות של ג' כדי שלא יפסידו זימון בשם, ונח' הפו' מה"ד באנשים היושבים בסעודות גדולות כגון חתונות וכדו' וממהרים לדבר מצוה ואינם יכולים להמתין עד שיברכו ברכהמ"ז, האם מותרים ליחלק לקבוצות של ג' שאפשר שכיון שאינם מפסידים מצות זימון לגמרי, רק מפסידים הזכרת השם, מותרים לעשות כן לצורך קיום המצוה, ולמעשה, אם ישארו עשרה בלעדיהם יש להקל, ואם לא ישארו עשרה בלעדיהם אסורים לזמן שאז יתבטל לגמרי זימון בשם, ובאופן שממהרים לדבר מצוה דאורייתא אפשר שיש להקל בכל אופן, ומ"מ אף באופן שישארו עשרה בלעדיהם יש להקל רק באופן שאין יכולים לבקש מעשרה אנשים שיענו עמהם בלחש וכגון שחוששים שבעה"ב יבחיין ויקפיד עליהם, אבל אם יכולים לבקש מעשרה אנשים שיענו עמהם בלחש יזמנו עליהם בשם (מ"ב סי' קצ"ג סקט"ז).

אכן, עפ"י האמור לעיל שיש חיוב לשמוע ברכת הזימון מהמזמן, ובסעודות גדולות נח' הפו' אם יש לסמוך על שמיעת ברכת הזימון ברמקול, כתבו הפו' שבאופן שאין כל המסובים יכולים לשמוע הברכה רק ע"י רמקול, יש לצרף הדיעות שאין מועיל שמיעת הברכה ע"י רמקול, וממילא יש לנהוג כעיקר הדין המבו' בשו"ע (סי' קצ"ג) שצריך להתחלק לקבוצות של י', ובאופן שאין שייך לעשות קבוצות קטנות של י' אנשים, מותר לכתחילה להתחלק לקבוצות של ג' אנשים, ובאופן כזה הממהרים יוכלו לעשות קבוצות של ג' ולזמן, ולהלן סע' ב' יבואר מהו העצה שלא להתחייב כלל בזימון באופן שיודע שיצטרך ללכת קודם ברכת המזון.

ג' אנשים האוכלים יחד מזונות או פירות מז' מינים, האם חייבים בזימון ?

חיוב זימון הוא רק כשג' אנשים אוכלים פת שחייבין עליו ברכת המזון, אבל אם ישבו אנשים סביב שולחן אחד לאכול פת הבאה בכיסנין [רוב סוגי המזונות המצויים], או פירות משבעת המינים אינם חייבים לזמן לפני שמברכים ברכה אחרונה, ויש מחמירים בזה לפי שסוברים שברכת מעין ג' חיובה מה"ת כמו ברכהמ"ז, וממילא יש בה חיוב זימון [דילפי' לה מהפסוק ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך, ודרשי' בגמ' את ה' אלוקיך זו ברכת הזימון, ולדיעות שברכת מעין ג' מה"ת צריך לומר שפסוק זה עולה גם על הפסוק הקודם לו - ארץ חטה ושעורה וכו'], ומסיבה זו כתבו הפו' שטוב להזהר שלא יאכלו יחד ג' אנשים ויותר פירות משבעת המינים או מזונות שלא להכנס לספק, אכן, המנהג פשוט שכמה אנשים אוכלים ביחד פת הבאה בכיסנין ופירות מז' מינים ואין חוששים כלל לשיטה זו (מ"ב קצ"ג, ו).

~ סימן קצ"ג, ב ~

מי שיש לו הרבה אורחים בסעודת שבת ומחלק אותם סביב כמה שולחנות, האם מותרים לזמן יחד ?

נת' בשו"ע שחיוב זימון הוא באופן שהוקבעו כמה אנשים לאכול יחד בתחילת הסעודה או בסוף, ובמ"ב (יח) כ' שקביעות נקרא רק באופן שאוכלים יחד סביב שולחן אחד, ולהלן סי' קצ"ה יבו' דין בחורי ישיבה האוכלים סביב כמה שולחנות. אכן, אב האוכל יחד עם בני ביתו בבית אחד, ומחמת ריבוי בני הבית הם מתחלקים לב' שולחנות, מצטרפים לזימון בכל אופן כי בעה"ב הסועד עם בני ביתו חשיב קביעות אפי' אם אין אוכלים סביב שולחן אחד (מ"ב סי' קצ"ג סק"ח).

ומדין זה למדו הפו' גם על מה שמצוי בחתונות ושאר שמחות משפחתיות שאין עשרה בנ"א יושבים סביב שולחן אחד, ואעפ"כ המנהג שאחד מזמן בשם לכולם בסוף הסעודה, דחשיב קביעות כחבורה אחת שהרי כולם מגיעים ע"ד לאכול בקביעות אחת עם בעלי השמחה, ומה שיושבים סביב שולחנות נפרדים הוא רק מפאת חוסר מקום, או שכן הוא דרך אכילה מכובדת (מ"ב דרשו שם בשם שו"ת שבה"ל וס' וזאת הברכה ועוד), ומ"מ יש להזהר שיוכלו לשמוע את המזמן בכל מקום, וכאמור לעיל ולהלן.

ב' בחורים היושבים סביב השולחן לארוחת בוקר, ולפני סיום הארוחה הגיע בחור שלישי ונטל ידיו, האם חייבים בזימון ?

כדי להתחייב בזימון צריך שיאכלו ג' אנשים ביחד או בתחילת הסעודה או בסוף הסעודה, ולכן, שניים שאכלו והצטרף להם שלישי קודם שגמרו לאכול חייבים בזימון (שו"ע סי' קצ"ג סע' ב'), ודוקא באופן שהשלישי גמר לאכול ביחד עם השניים, אבל אם השניים גמרו לאכול לפני השלישי ורוצים לברך מיד ברכהמ"ז אינם חייבים בזימון שבאופן כזה אין כאן לא התחלה ולא גמר אכילה ביחד, אבל אם אין מברכין מיד ברכהמ"ז והמתינו עד שגמר השלישי לאכול חייבים בזימון, ודוקא באופן שאינם שבעים כ"כ מהסעודה, שאם היו מביאים להם קינוח סעודה היו יכולים לאכול מזה לכה"פ מעט, אבל אם שבעים כ"כ ששוב אינם יכולים לאכול כלום או שכבר הסיחו דעתם מהסעודה באופנים המבו' להלן אינם חייבים בזימון, ולכתחילה אם אינם שבעים כ"כ ראוי להמתין עד שגמר השלישי כדי שיתחייבו בזימון, כאמור לעיל שמצוה לחזור אחר זימון (מ"ב סי' קצ"ג סק"ט, שעה"צ אות י"ז), ולהלן סי' קצ"ז יבואר שכן הדין בב' אנשים שאכלו יחד וגמרו לאכול ולפני שברכו ברכהמ"ז הגיע אדם שלישי והתחיל לאכול, שאם רוצים לברך מיד אין חייבים בזימון, ואם ממתנים לו עד שיגמור לאכול חייבים בזימון (ועיי' מ"ב סי' קצ"ג סק"ג שדין זה אמור גם באחד שאכל והצטרפו אליו שניים בסוף הסעודה) ואם אירע כן בעשרה [שאכלו כמה אנשים יחד ובסוף הסעודה הצטרפו אליהם עוד אנשים וביחד הם עשרה] אף מזמנים בשם, ודוקא באופן שאינם שבעים כ"כ מהסעודה כנ"ל, ולכתחילה אף מצוה שימתינו לו עד שיגמור לאכול כדי שיתחייבו בזימון [ואף בעשרה ימתינו כדי שיזמנו בשם], אכן, אם התחיל לאכול לאחר שנטלו מים אחרונים או שאמרו בפה שהולכים לברך ברכהמ"ז או בכל אופן של היסח הדעת המבו' בסי' קע"ט אינם מתחייבים בזימון בשום אופן (שו"ע סי' קצ"ז סע' א').

מהו העצה למי שבא לשמחה משפחתית או סעודת מרעים ויודע שיצטרך ללכת באמצע שלא יתחייב בזימון ?

כאמור בשאלות הקודמות, חיוב זימון אמור רק בג' אנשים שהתחילו או גמרו יחד לאכול סעודה, אבל אם אחד מהם התחיל הסעודה לפניהם או אחריהם, ולא סיים הסעודה יחד עמהם, אינו מצטרף ואין מתחייבים בזימון, ולפי זה, המשתתף בסעודה באולם או בביהכ"ס ורוצה ללכת לפני ברכהמ"ז ואינו רוצה להתחייב בזימון, יכול ליטול ידיים לסעודה בביתו וילך להמשיך הסעודה באולם או בביהכ"ס ולכתחילה עדיף שיהיה בדעתו לעשות כן בשעת ברכת המוציא (כמבו' בסי' קע"ח) ובסיום הסעודה לא יברך שם ברכהמ"ז, וכשיחזור לביתו יאכל שם מעט פת ויברך ברכהמ"ז ונמצא שהתחיל וגמר הסעודה בביתו, וה"ה שיכול ליטול ידיו לסעודה לפני כל המסובים או אחר כל המסובים וכגון שמגיע מאוחר כשאוחזים כבר באמצע הסעודה, ויצא ממקום הסעודה לפני סיום חלוקת המנה האחרונה, ובאופן שאינו יכול לעשות עצות אלו, יש שכתבו שבשעה שנוטל ידיו ומברך המוציא יאמר בפירוש שאינו מתכוין להצטרף לקביעות ולברך יחד עם כל המסובים, וכיון שאוכל על דעת ליחלק אין נחשב לקביעות ונפטר מזימון (הגהות חכמת שלמה על השו"ע כאן; רב קסז, יח וריג, ו), אכן, לכתחילה עדיף לעשות העצה הראשונה כיון שיש חולקים על העצה השנייה, ובאופן שכבר נטל ידיו עם הקהל ישתדל לכל הפחות לזמן בשלשה.

~ סימן קצג, ג ~

הנוסעים לטייל ויושבים לאכול ביחד בגינה או בפארק כשיש שם שולחנות וכשאינן שם שולחנות, האם מתחייבים בזימון ?

היושבים לאכול בגינה או בפארק, אם אינם מתקבצים לאכול יחד במקום אחד אלא אוכלים מפוזרים כל אחד במקום אחר, אין מתחייבים בזימון דאכילה כזו לא חשיבא קביעות, ואם מתקבצים לאכול יחד במקום אחד, וכל שכן, אם אוכלים בגינה שיש שם שולחנות, ואוכלים סביב שולחן אחד, מתחייבים בזימון (שו"ע סי' קצ"ג סע' ג'), ולהלן סימן קצ"ה יבואר מה"ד אם אוכלים סביב ב' שולחנות שאף כשאין י' בנ"א סביב כל שולחן, אם רואין אחד את השני והתחילו לאכול ע"ד להצטרף יחד בברכהמ"ז יכולים לזמן ללא הזכרת השם.

המטיילים בגינה או בפארק, ואוכלים ארוחת בוקר בעודן הולכים, ואין מתיישבים לאכול, אין מתחייבים בזימון, אפי' אם הולכים יחד בקבוצה אחת דאכילה כזו לא חשיבא קביעות (שם, ומ"מ כבר נת' לעיל [באה"ט סי' ק"ע אות ט"ז] שמידת דרך ארץ שלא לאכול מעומד [וכ"ש מהלך]).

אנשים האוכלים יחד באמצע נסיעה על גבי עגלה, האם מתחייבים בזימון ?

במ"ב (סי' קצ"ג סק"ו) הביא בשם המג"א המסתפק בדין אנשים הנוסעים יחד בעגלה, ואוכלים ארוחה באמצע הנסיעה, האם חשיב קביעות להתחייב בזימון או לא, שכיון שהעגלה ממשיכה בנסיעה כל הזמן, יתכן שנחשב שכל היושבים בה דינם כהולכים, וכאמור לעיל אנשים האוכלים בעודן הולכין לא חשיב קביעות, ומסיק שאם הם ג' יזמנו כרגיל, ואם הם י' יזמנו ללא הזכרת השם.

אנשים האוכלים יחד באמצע שייט בספינה / באמצע טיסה במטוס / באמצע נסיעה ברכבת, האם מתחייבים בזימון ?

אנשים הנוסעים יחד בספינה, ואוכלים ארוחה באמצע הנסיעה, חשיב קביעות להתחייב בזימון (מ"ב סי' קס"ז סק"ב) דספינה אינה חשובה כמהלכת, רק המים שתחתיה הולכים והיא נחה לעולם על אותם מים (שו"ע הרב שם סט"ז) ועוד, שהעגלה מתנדנדת בשעת הנסיעה ואופניה מרעישים וקשה לנוסעים לכיון דעתם לשמוע הזימון משא"כ בספינה (מ"ב דרשו הערה 15

בשם מור וקציעה) והמטיילים בספינה ואוכלים שם מתחייבים בזימון, וכן הדין בנוסעים במטוס ששייך בזה ב' הטעמים המבו' בספינה או ברכבת (ערוה"ש סי' קס"ז סכ"ו).

אנשים האוכלים יחד באמצע נסיעה במכונית או באוטובוס האם מתחייבים בזימון ?

נח' הפו' אם דין הנוסעים במכונית או באוטובוס כדין הנוסעים בעגלה או כדין הנוסעים בספינה שהטעם הא' המבו' בספינה אין שייך, ואילו הטעם הב' שייך במכוניות שבזמננו, ומספק ינהגו כאמור לעיל גבי עגלה, ומ"מ ספק זה אמור רק אם אוכלים בשעה שהעגלה או המכונית נוסעת, אבל אם אוכלים בשעה שהיא עומדת לכו"ע חייבים בזימון (פמ"ג סי' קס"ז א"א סקכ"ז), ואם הם י' גם יכולים לזמן בשם.

האוכלים במסעדה או במלון של גוי, האם מתחייבים בזימון, והאם יאמרו 'הרחמן הוא ישלח ברכה בבית הזה' ?

הרמ"א (סי' קצ"ג סע' ג') כ' שהמנהג שלא לזמן בבית גוי, עיי"ש הטעם, אכן, במ"ב (סקכ"ז) כ' שבזמננו המנהג לזמן אם אוכלים ג' ביחד, ורק ב'הרחמן הוא ישלח ברכה מרובה בבית הזה' ישנו הנוסח ויאמרו 'הרחמן הוא ישלח לנו ברכה מרובה בהליכתנו ובישיבתנו עד עולם' בגלל שאסור לברך את הגוי, משום איסור 'לא תחנם', וכן לא יאמרו 'הרחמן הוא יברך את בעל הבית הזה' אכן, אם אחד מהם הביא המזון שאוכלים שם יכולים לומר כן, ועולה על בעל הסעודה, וכל שכן, שלא יאמרו ברכת האורח, וכן הדין במי שאוכל במטוס השייך לגויים, או בגינות ציבוריים שאין שם בעה"ב מסויים.

האוכלים במסעדה או במלון של יהודי יכולים לומר 'הרחמן הוא ישלח ברכה מרובה בבית...', וכן 'הרחמן הוא יברך את בעה"ב' ואף שמשלמים לו על אכילתם מברכין אותו, שאם לא היה מכין להם הסעודה לא היו אוכלים אכילה זו (מ"ב דרשו הערה 17), אבל ברכת האורח א"צ לברך (מ"ב סי' ר"א סק"ז), ואם אינם אוכלים מהאוכל המוגש במסעדה, רק כל אחד אוכל ממה שהביא עימו לאכול אין אומרים 'הרחמן הוא יברך את בעה"ב', אלא יאמרו 'הרחמן הוא יברך את אבי מורי... אותנו ואת כל אשר לנו...' (מ"ב סי' קצ"ג סקכ"ז).

~ סימן קצג, ד ~

ג' בחורים שהתחילו לאכול ביחד סביב השולחן, ואחד מהם סיים אכילתו לאחר כמה דקות, והשאר עדיין אוכלים, האם חייבים בזימון ?

כמבו' בשו"ע, ג' אנשים שהתחילו לאכול יחד אינם רשאים ליחלק, אפילו אחד מהם רוצה לסיים סעודתו לפני כולם, כי חיוב זימון חל כבר בתחילת האכילה, ולכן, אף המסיים לאכול לאחר כמה דקות בעוד שאר המסובים סביב השולחן אוחזים באמצע האוכל אסור לברך ברכהמ"ז ללא זימון, וצריך לבקש מהם שיפסיקו לאכול כדי לשמוע ממנו ברכת הזימון ובאופן שאינם מסכימים ית' דינם להלן סימן ר', ונתבאר לעיל בשאלות על סעיף א'.

ג' אברכים היושבים בקאו"ע שטיבל או סביב השולחן בכולל, וכל אחד אוכל סנדוויץ' שהביא מביתו, האם מתחייבים בזימון ?

כמבו' בשו"ע, חיוב זימון הוא גם באנשים האוכלים יחד כל אחד מככר שלו, ולכן, אברכים היושבים לאכול ארוחתם שהביאו מביתם מתחייבים בזימון אם הם ג' אנשים ואוכלים סביב שולחן אחד, ואף באופן שהתחילו לאכול יחד ואחד מהם עדיין לא הספיק לאכול כזית והשאר כבר גמרו סעודתם חייבים בזימון.

~ סימן קצג, ה ~

ג' אנשים או יותר האוכלים יחד בליל שבת, וחלק מהם הולכים לטיש ומברכין שם ברכהמ"ז, האם הנשארים בבית צריכים לברך עם זימון ?

נת' בשו"ע שג' אנשים שאכלו יחד ונפרדו נשאר עליהם חובת זימון, ולכן, הנשארים בבית צריכים לברך בזימון, ואם לא ישארו בבית ג' אנשים יבקשו מאחד ההולך לטיש שימתין עד שיזמנו ויברכו ברכהמ"ז, ושאר האנשים ההולכים לטיש קודם שמזמנים חייבים בזימון, ולכן, לא יברכו ברכהמ"ז לפני סיום הטיש, ואם רוצים ללכת קודם לכן יזמנו ביחד עם עוד אנשים, וכדלהלן.

המשתתף ב'טיש' בליל שבת, ורוצה ללכת הביתה לפני ברכת המזון, האם מותר לברך ברכהמ"ז לעצמו בלא זימון ?

אם נתחייב בזימון כשאכל הסעודה בבית ע"י שאכלו ג' אנשים גדולים יחד כבר נתחייב שם בזימון, ואם הלך למקום אחר ולא זימנו בביתו אינו יכול לברך ברכהמ"ז ללא זימון אף שמברך במקום אחר, ואף שהאנשים שאכלו עימו בבית אין נמצאים שם, ודין זה אמור אפי' לא אכל כזית בשעת הטיש ואף שחיוב זימון הוא רק באכל כזית בנד"ד נתחייב בזימון באכילת הכזית בבית או שהגיע לטיש לאחר חלוקת החלה ונמצא שלא אכל החלה יחד עם עוד אנשים.

יצויין, שאפי' באופן שלא נתחייב בזימון כשאכל הסעודה בבית וכגון שלא היו שם ג' אנשים, כתב השעה"צ (כה) שאם אכל חתיכת פת במקום עריכת השולחן יחד עם עוד אנשים וכגון שאכל מחלה שחילקו שיריים, מתחייב שם בזימון, ודוקא אם אכל כזית כי פחות מכזית אין חל חיוב זימון, ומ"מ דין זה אמור רק באופן שאוכל החתיכת פת יחד עם האחרים בדרך קביעות, אבל אם יקח חתיכת חלה מהשיריים ויצא מחוץ למקום עריכת השולחן ויאכל החלה בפנ"ע או שהגיע לטיש לאחר חלוקת החלה, ונמצא שלא אכל החלה יחד עם עוד אנשים לא יתחייב בזימון.

ומה"ד אם כמה מבני הבית אינם הולכים לטיש, והם זימנו לפני שהלך לטיש ?

כמב' בשו"ע, אנשים האוכלים ביחד, וחלק מהם גמרו הסעודה וזימנו יחד עם אלו שלא גמרו הסעודה ע"י שהפסיקו לאכול ושמעו ברכת הזימון, נפקע חובת זימון גם מאלו שעדיין לא גמרו הסעודה, ואפילו הולכים למקום אחד להמשיך הסעודה ואכלו שם עוד פת אין מתחייבים שוב בזימון.

~ סימן קצג, ו ~

המשתתף בסעודת שבע ברכות בליל שבת, ויצא מהאולם על דעת ללכת לטיש, ולאחר שיצא מהאולם בירכו המחותרים ברכהמ"ז באולם עם זימון, האם מותר לו לברך ברכהמ"ז לפני סיום עריכת הטיש ללא זימון ?

בכלל המב' בשו"ע שכיון שכבר זימנו במקום שאכל שוב אינו חייב לזמן שפרח ממנו חובת זימון, ובאופן כזה אם יש כמה אנשים שרוצים לזמן בפנ"ע לפני סיום עריכת השולחן אינו יכול להצטרף עמהם כיון שכבר נפטר מזימון במקום שאכל, אכן, נת' במ"ב (ג) שלענין זה יש חילוק שאם אכל כזית בשעת הטיש נתחייב שם בזימון מחדש, ואם אכל פחות מכזית וכגון שאכל חתיכת חלה קטנה לשם אכילת שיריים אינו חייב לזמן, ולכתחילה אין ראוי לנהוג כן לצאת מהשבע ברכות לפני ברכת המזון אם בדעתו לאכול פחות מכזית בשעת הטיש כדי שיוכל ללכת קודם סיום עריכת השולחן ללא זימון שנמצא מבטל מצות זימון.

יצויין, שדין זה אמור רק באופן שהמחותרים בירכו ברכהמ"ז לפני שהגיע למקום עריכת השולחן, אבל אם בירכו לאחר שכבר הגיע למקום עריכת השולחן נשאר חייב בזימון בכל אופן משום שבאופן כזה הצטרף לאנשים הנמצאים במקום עריכת השולחן החייבים בזימון לפני שפרח ממנו חובת זימון, ושוב אין פורחת ממנו חובת זימון אף לאחר שיברכו ברכהמ"ז במקום שאכל תחילה (בה"ל ד"ה כיון).

האוכל סעודת שבת בביתו עם כמה אנשים, וחלק מהם רוצים ללכת לטיש קודם ברכהמ"ז, האם מותר להם ללכת ?

כמב' ברמ"א, ג' אנשים שאכלו יחד, אסור לאחד מהם ללכת לסיים סעודתו במקום אחר, אף שיברך שם ברכהמ"ז ויצא שם ידי חובת זימון שנמצא מפקיע ב' האנשים שנשארו ממצות זימון, אבל ד' או יותר שאכלו יחד, מותר לאחד מהם ללכת לסיים סעודתו במקום אחר ולברך שם ברכהמ"ז בזימון, והם יזמנו בפנ"ע במקום אכילתם, ובנד"ד ברור שכיון שאכלו יחד סעודת ליל שבת נתחייבו בזימון, ואף אם אחד מהם רוצה ללכת לטיש ולברך שם ברכהמ"ז, אם לא ישארו בבית ג' אנשים שיוכלו לזמן, צריך להמתין עד שיברכו ברכהמ"ז, ובאופן שישארו בבית ג' אנשים אף לאחר שילך יכול ללכת, אבל באופן כזה אסור לו לברך ברכהמ"ז לפני סיום עריכת השולחן בלא זימון שהרי נתחייב כבר בזימון בשעת הסעודה בבית.

בחורים היושבים סביב כמה שולחנות בארוחת בוקר, וחלק מהם ממהרים ורוצים כבר לברך ברכהמ"ז וכל אחד יושב סביב שולחן אחר האם יכולים להצטרף לזמן בפנ"ע ?

אם ישארו סביב השולחן ג' בחורים שיוכלו לזמן אח"כ מותר להם לזמן בפנ"ע, ואם לא ישארו ג' בחורים אסור להם לזמן בפנ"ע, אלא הממהרים יזמנו, ואלו שבדעתם להתעכב ישמעו מהם הזימון ויצאו יד"ח.

אברכים היושבים יחד בסעודת מלוה מלכה, וחלק מהם מממהרים לביתם, האם מותר לעשות קבוצה נפרדת לזימון וברכהמ"ז ?

בכלל האמור בשאלה הקודמת שצריך לוודא שלא ישארו ב' אנשים שלא ישמעו ויצאו יד"ח זימון.

~ סימן קצד, א ~

ג' שאכלו ואחד מהם שכח והתחיל לברך ברכהמ"ז ללא זימון, האם יכולים לצרפו לזימון ?

ג' שאכלו יחד ואחד מהם שכח או הזייד (בה"ל ד"ה שכח) והתחיל לברך ברכהמ"ז ללא זימון, יכולים השניים הנותרים לזמן עליו לאחר שסיים ברכהמ"ז, ויכול לענות 'ברוך שאכלנו' אבל א"צ להמתין עד אחר ברכת 'הזן' (חזו"א או"ח סי' ל"א סק"ב), והם יוצאים יד"ח זימון, אבל הוא אינו יוצא יד"ח זימון שבאמת הוא מחוייב בזימון כיון שאכל עמהם ביחד, רק שהוא עצמו שוב אין לו תקנה כיון שכבר בירך ואין זימון למפרע, אבל הוא יכול להצטרף לאחרים שיהיו יוצאים יד"ח (שו"ע ומ"ב סי' קצ"ד סע' א).

ג' שאכלו יחד ושכחו לזמן ובירכו ברכהמ"ז ללא זימון, אינם יכולים לחזור ולזמן למפרע, ואפי' אם נזכרו לאחר ברכת 'הזן את הכל' שענין זימון הוא שאחד יזמן השניים שיהיו מוכנים ומזומנים להצטרף יחד לברכהמ"ז, וכיון שכבר בירכו שוב אין שייך זימון, ואם נזכרו מיד בתחילת ברכהמ"ז לאחר 'ברוך אתה ה'... הזן את העולם' נסתפקו הפו' בדינם אם יפסיקו לזמן באמצע הברכה (בה"ל ד"ה ובירך).

וכן הדין אם שניים מהג' שכחו ובירכו ללא זימון, שהאחד אינו יכול לחזור ולזמן עליהם כדי שיפטר מזימון שאין שניים נגררים אחר אחד, ומ"מ הוא עצמו יכול להצטרף לשניים או שלשה אחרים שאכלו ועדיין לא זימנו, ובלבד שיאכל עמהם מעט (שם, ובה"ל ד"ה וכן, עיי"ש שמסתפק מה"ד אם לא אכל עמהם מעט).

עשרה שאכלו יחד, ושכחו כמה מהם והתחילו לברך ברכהמ"ז ללא זימון, האם יכולים לצרפם לזימון ?

דינים אלו אמורים גם בעשרה שאכלו יחד ושכחו חלק מהם ובירכו ללא זימון, שאם שכחו רק ג' יכולים הז' לזמן עליהם בשם אחר שיסיימו ברכהמ"ז, ואם שכחו יותר מג' אין יכולים השאר לזמן עליהם ומ"מ הם יכולים להצטרף לקבוצה אחרת אם יאכלו עמהם מעט (בה"ל ד"ה אחד).

ג' שאכלו ואחד מהם מיהר לדרכו והצטרף לזימון עם ג' אחרים, האם נפטרים מזימון ?

ג' שאכלו יחד ואחד מהם סיים לאכול, והצטרף לזימון לקבוצה אחרת של שלשה שכבר סיימו לאכול או לקבוצה של שניים ואכל עמהם מעט, אין השניים הראשונים יכולים לצרפו עמהם לזימון כיון שהוא כבר יצא יד"ח זימון, אבל יכולים לצרף אדם אחר שיאכל עמהם מעט ויזמנו עליו שהרי הם עדיין לא נפטרו מזימון (רמ"א ומ"ב סי' קצ"ד סע' א').

~ סימן קצד, ב ~

האם יכולים לצרף לזימון אדם הנמצא מחוץ לבית או מחוץ לחדר ?

שלשה שאכלו ונתחייבו בזימון, ובאמצע הסעודה יצא אחד מהם חוץ לבית, כשרוצים לזמן צריכים להמתין עליו עד שיחזור, ואם אינו חוזר צריכים לקרוא לאדם אחר הנמצא בבית או ברחוב ולבקש ממנו שיאכל משהו ויזמנו עליו שהרי הם חייבים בזימון, ואין חיובם נפקע עד שיזמנו (שעה"צ סי' ר' אות ז').

אכן, אם השלישי שיצא חוץ לבית נמצא סמוך לבית והם רואים אותו מהחדר שנמצאים שם או שנמצא בחדר אחר יכולים לקרוא לו ולבקש ממנו שיענה אחר הזימון וישמע עד אחר ברכת הזן והוא והם יוצאים יד"ח זימון אף שהוא יברך ברכהמ"ז רק לאחר שיחזור הביתה (שו"ע סי' קצ"ד סע' ב').

עשרה שאכלו ויצא אחד מהם חוץ לבית, אינם יכולים לצרפו לזימון, אפי' אם הוא נמצא סמוך לבית, כל זמן שלא חזר לתוך הבית וישב יחד עמהם כין אין דרך ארץ להזכיר את השם אם אין עשרה יושבים ביחד (שם, והטעם מכו' בגמ' ברכות מה.), וכן הדין אם אחד מהם יצא לחדר אחר שאינם יכולים לזמן כל זמן שאינו חוזר לאותו חדר אפי' אם שומע הזימון מהחדר האחר, ואפי' אם רואה אותם מהחדר האחר.

האם מותר לעמוד או להסתובב בחדר בשעה שמזמנים ?

מהדין האמור בשאלה הקודמת למדו הפו' שכשמזמנים בעשרה צריכים כל העשרה לשבת ביחד וה"ה אם הם יושבים בב' שולחנות באופנים האמורים לעיל שיכולים להצטרף, ולא יעמוד אחד מהם בשעת הזימון אפי' אם הוא נמצא באותו חדר - כי הטעם האמור לעיל [שאינו דרך ארץ] שייך גם בזה, וכ"ש שלא יסתובב הנה והנה (פס"ת אות ד', וכן יש לדייק מדברי השו"ע אבל בעשרה אינם מצטרפים עד שיבוא וישב עמהם).

~ סימן קצ"ה, א ~

כללים המבוארים בסימן זה:

אנשים הסועדים בבית אחד על שולחנות נפרדים, אם יש בכל שולחן ג' אנשים [שהם חייבים בעצמם בזימון], והם רואין אלו את אלו, יכולים להצטרף יחד לזימון, ואדם אחד מזמן לב' השולחנות, ומ"מ יזהרו שכל המסובים יוכלו לשמוע הזימון מהמזמן כנ"ל [ואם ירצו יכולים גם לזמן כל שולחן בפנ"ע], וכן הדין אם אין רואין אלו את אלו, אבל יש שמש אחד [כגון מלצר] המשמש לכל השולחנות [ואם הם סועדים בב' בתים, צריך שיכנסו לסעודה ע"ד להצטרף יחד, ובלא תנאי זה אין יכולים

להצטרף לזימון, אף שיש ג' אנשים בכל בית] (שו"ע סי' קצ"ה ס"א וס"ג, ומש"כ למעשה לחלק בין פחות מ"י ל"י הוא עפ"י דברי הבה"ל המובאים להלן).

אנשים הסועדים בבית אחד על שולחנות נפרדים ואין בכל שולחן ג' אנשים, רק אדם אחד שאכל על שולחן אחד רוצה להצטרף לב' אנשים שאכלו על שולחן אחר כדי לזמן, נח' הפו' אם מהני צירוף באופן כזה [אפי' רואין אלו את אלו] (בה"ל ד"ה שתי), ולמעשה, כל שאין מצטרפין לעשרה [לזמן בשם] יש להקל (עפ"י בה"ל סי' קצ"ז ד"ה עמהם שכל ספק זימון בג' יכולים לזמן, בי' אסורים לזמן משום חומר לא תשא), ודוקא באופן שנכנסו לסעודה ע"ד להצטרף יחד, אבל אם לא נכנסו לכו"ע אין מצטרפים לזימון.

ובאופן שיש בכל שולחן יותר מג' ופחות מ"י אנשים, ורוצים להצטרף יחד כדי לזמן בשם, נח' הפו' אם יכולים להצטרף [כשרואין אלו את אלו ונכנסו ע"ד להצטרף יחד], ולמעשה, יש להחמיר שלא לזמן בשם באופן כזה, משום שיש לחוש לדיעות שאין מועיל צירוף באופן כזה, ויש בזה חשש הזכרת השם לבטלה (עיי' בה"ל ד"ה שתי שהביא דעת הרשב"ש הסובר כן, ולפי הבה"ל שהבאנו לעיל יש להחמיר), ובאופן שיש בכל שולחן י' אנשים יכולים לזמן בשם, ואף יכולים לזמן יחד עם שולחן אחר שיש שם י' אנשים ודוקא אם התחילו או גמרו הסעודה יחד, כאמור לעיל.

על פי כללים אלו יתבארו הדינים הבאים:

בחורי ישיבה האוכלים על שולחנות נפרדים, ובכל שולחן יש פחות מג' בני"א, האם מצטרפים יחד להתחייב בזימון, ומה"ד אם בכל שולחן יש ג' בני אדם, האם יכולים להצטרף ולזמן יחד, ובאופן שכשמצטרפים יחד יש עשרה בני אדם, האם מותרים לזמן בשם ?

דין בחורי ישיבות כאנשים שנכנסו לסעודה על דעת להצטרף יחד, ולכן, יכולים להצטרף ולזמן יחד אפילו כשאין ג' בחורים סביב שולחן אחד, אכן, באופן שאין בכל שולחן י' בחורים, אינם יכולים להצטרף ולזמן בשם (עיי' מ"ב דרשו סי' קצ"ג הערה 12 שהביא בזה חילוקי דיעות [בשו"ת מנח"י סובר שמצטרפים בכל אופן, בס' וזאת הברכה מביא בשם הגרש"ז אויערבך שאין מצטרפין ויש מחלקים בין סעודות שבת לחול], ולמעשה, מסתבר שלענין זימון בשם אין להקל), מלבד באופן שמחברים השולחנות זה לזה ויושבים ביחד [כמו שמצוי בסעודות שבת ובמסיבות שונות] שאז יכולים להצטרף ולזמן בשם משום שנחשב כשולחן אחד.

אנשים היושבים על שולחנות נפרדים ב'קאווע שטיבל' בביהכנ"ס, האם מתחייבים בזימון ?

באופן כזה אין נחשב שנכנסו לסעודה על דעת להצטרף יחד, ולכן, אם אין ג' אנשים סביב שולחן אחד בוודאי אין מתחייבים בזימון, וא"צ להצטרף יחד ולזמן, וכל שכן, שאין מצטרפים לעשרה לזמן בשם, אבל אם יש ג' אנשים סביב שולחן אחד יכולים לזמן, ואף יכולים לזמן יחד עם שולחן אחר שיש שם ג' אנשים וכן הדין לענין זימון בשם כשיש י' אנשים סביב כל שולחן, וכן הדין באנשים זרים האוכלים במסעדה או במלון סביב שולחנות נפרדים, או הסועדים בארוחות ציבוריות המתקיימים במירון בל"ג בעומר וכדו'.

אנשים היושבים על שולחנות נפרדים בשמחה משפחתית, האם מתחייבים בזימון ?

באופן כזה נחשב שנכנסו לסעודה על דעת להצטרף יחד, אכן, כאמור לעיל בס' קצג באופן כזה יכולים להצטרף אפילו לזמן בשם כיון שהאכילה סביב שולחנות נפרדים היא רק מחוסר מקום וכו', וחשיב קביעות כחבורה אחת עם בעלי השמחה.

~ סימן קצ"ו ~

האם האוכל פחות מכזית מצטרף לזימון ?

האוכל פחות מכזית פת אינו מצטרף לזימון (שו"ע סי' קצ"ו סע' ד').

אם כמה אנשים אכלו סעודה בשרית, וכמה אנשים אכלו סעודה חלבית, האם מצטרפים לזימון ?

קבוצה של כמה אנשים שכל אחד מהם אכל דבר האסור באכילה על השני כגון כהן האוכל חלה וישראל האוכל פת עכו"ם [והכהן נזהר מפת עכו"ם], אינם מצטרפים לזימון שכל צירוף לזימון הוא רק כשהם יכולים להתחבר יחד באכילתן לאכול לחם אחד, אכן, אם חלק מהם אכלו דברים האסורים באכילה על החלק השני, והחלק השני אכלו דברים המותרים באכילה גם על החלק הראשון כגון שאחד אכל פת עכו"ם והשני הנזהר מפת עכו"ם אכל פת ישראל [המותר באכילה גם על הראשון] מצטרפים לזימון, ובאופן כזה יזמן דווקא האוכל דברים המותרים באכילה על שניהם שהוא הגורם לזימון (שו"ע סי' קצ"ו סע' ג').

ובכלל דין זה, ג' אנשים היושבים סביב שולחן אחד, אחד אוכל ארוחה חלבית ושניים אוכלים ארוחה בשרית באופן שאוכלים על מפה נפרדת (עיי' יור"ד סי' פ"ח), מצטרפים לזימון שהרי מדינת האוכל חלב יכול לאכול מיד בשר [לאחר קינוח והדחה], והאוכל חלב הוא יזמן, אכן, אם הוא אכל גבינה קשה שמדינת צריך להמתין אחריה עד אכילת בשר אין מצטרפים לזימון, וכן הדין בברית המתקיים בשבוע שחל בו ט' באב, שרק חלק מהמסובים מותרים לאכול בשר, והשאר אוכלים מאכלי חלב, שאין מצטרפין לזימון כי באופן כזה האוכלים חלב אינם יכולים לאכול בשר מדינת, ובכל אופן, אם אכלו בתחילת הסעודה חתיכת פת שאינה מלוכלכת לא מבשר ולא מחלב מצטרפים לזימון כיון שאת זה יכולים לאכול ביחד (מ"ב שם סק"ט).

ומדין זה נלמד על קבוצת אנשים האוכלים מצות בחג הפסח, וכל אחד מקפיד לאכול רק מצות שהוא אפה בעצמו, שאינם יכולים להצטרף לזימון, ואם חלק מהאנשים מקפידים וחלק אין מקפידים יתנו לזמן למי שאינו מקפיד (עיי' שו"ת שבה"ל ח"ח סי' קי"ז שכתב כן לענין אם אחד אוכל מצות מכונה והשני מקפיד שלא לאכול, עיי' ראיתו, ומראה זו יש ללמוד גם על ניד"ד - עיי' מ"ב דרשו הערה 8).

~ סימן קצ"ז ~

ז' אנשים אכלו פת וג' אנשים אכלו שאר מאכלים, האם חייבים לזמן בשם ?

אם ז' או ח' אנשים אכלו פת וישבו עמהם עוד ב' או ג' אנשים ואכלו שאר מאכלים כגון ירקות, יכולים לצרף אנשים אלו לזימון שאף שאין מברכין ברכהמ"ז על שאר מאכלים, מ"מ יכולים להצטרף לענות 'ברוך שאכלנו משלו', ואף מזמנים בשם, ומ"מ צריך שיתקיימו התנאים הבאים: 1. שאכלו כזית משאר מאכלים כיון שאומרים 'שאכלנו' ואין אכילה פחותה מכזית, ועוד, שצריך שיתחייב עכ"פ באיזה ברכה אחרונה, ובפחות מכזית אין חיוב ברכה אחרונה, 2. שבשעת אכילת שאר המאכלים יושבים סביב שולחן אחד ביחד עם אוכלי הפת (שו"ע הרב סע' ב', וככל פרטי דיני קביעות המבו' לעיל, דבלא"ה אין מתחייבים בזימון כלל), 3. שעדיין לא בירכו ברכה אחרונה שאם כבר בירכו ברכה אחרונה דינם כלא אכלו כלל, 4. המזמן יהיה מאלו שאכלו פת ולא מאלו שאכלו שאר דברים.

אם ו' אנשים אכלו פת וישבו עמהם עוד ד' אנשים ואכלו שאר מאכלים, אין מצטרפים לזימון בשם דבעי' רוב הניכר מאוכלי פת, והו' אנשים שאכלו פת יזמנו בפנ"ע ללא הזכרת השם (שו"ע ומ"ב סי' קצ"ז סע' ב').

ז' אנשים אכלו פת וג' אנשים שתו מים, האם חייבים לזמן ?

הדין הנ"ל אמור גם באופן שז' אנשים אכלו פת וג' אנשים שתו רביעית משאר משקים חשובים חוץ ממים דשתיה בכלל אכילה (ועיי' בה"ל ד"ה שיש שבדיעבד יש להקל שמצטרפין אף בשתיית רוב רביעית), ויכולים לומר 'שאכלנו', וי"א שגם באופן ששתו רביעית מים יכולים להצטרף, וכאמור לעיל, בכל ספק לענין זימון בשם יש להחמיר שלא לזמן בשם (שם), ודעת רוב הפו' שמשקין ממותקים שבזמננו דינם כמים (עיי' ערוה"ש סע' ה' שכתב שמי סודה ומשקה לימונדה דינם כמשקים חשובים, ואפשר שלפי"ז ה"ה משקים ממותקים, אכן, בשו"ת מהרש"ג חלק עליו לענין מי סודה, ודעת אחרוני זמננו שגם קפה ותה וכ"ש שאר משקין ממותקים דינם כמים, ורק מיץ תפוזים טבעי יש לו דין משקה חשוב - מ"ב דרשו הערה 9).

ב' אנשים אכלו פת ואחד אכל ירק או שתה מים, האם חייבים לזמן ?

נחלקו הפו' האם הדין הנ"ל אמור גם בב' שאכלו פת ואחד אכל ירק או שתה שאר משקין י"א שלענין זימון בג' בעינן דוקא אוכלי פת [דרך לענין זימון בי' שממילא יש כבר חיוב זימון ע"י ו' אוכלי הפת, סגי באוכלי שאר דברים להזכרת השם בברכת הזימון, אבל לענין זימון בג' אם אין ג' שאכלו פת אין כאן כלל חיוב זימון], י"א דבעינן שיאכל לכה"פ ממין דגן [מזונות וכל מין מזון שברכתו מעין ג'], וי"א שדין זימון בג' כדין זימון בי' [שגם לענין צירוף לזימון הקילו לצרף מי שלא אכל פת], ולמעשה, אם השלישי עדיין לא אכל כלום, לא יכבדו אותו לאכול שאר דברים אלא א"כ רוצה לאכול פת שלא להכנס לספק חיוב, ואם כבר אכל שאר דברים או שתה משקין יכולים לצרפו לזימון, ועכשיו נהגו לכתחילה ליתן לו לאכול שאר דברים ולצרפו לזימון (שו"ע ומ"ב סי' קצ"ז סע' ג').

כאמור לעיל, מצוה לחזר אחר זימון, ומסיבה זו כשיושבים ז' אנשים שאכלו פת ויש עוד כמה אנשים המסתובבים בבית מצוה להזמין לסעודה וליתן להם לאכול כזית או לשתות רביעית משאר משקים, כדי שיוכלו לצרפם לזימון, וכן הדין בב' שאכלו ויש עוד אדם המסתובב בבית שמצוה להזמין לאכול כזית (שו"ע סי' קצ"ז סע' א', ואף ששם נת' רק לענין ב' שאכלו, ה"ה לענין פחות מי' כמבו' לעיל סי' קצ"ג סע' א').

~ סימן קצ"ח ~

מי שאינו מחוייב בזימון ושומע אחרים המזמנים, האם מותר לו לענות עמהם ?

אדם שלא אכל ולא שתה כלום השוה בחדר אחד עם בני"א שאכלו, ושומע מהם ברכת הזימון, לא יענה עמהם 'ברוך שאכלנו...' כיון שלא אכל, אבל צריך לענות 'ברוך הוא ומבורך שמו תמיד לעולם ועד', שאין מן הראוי שיהיה אדם אצל חבורה שמזמנים עצמם ליתן שבח והודיה לו ית' והוא ימנע מזה, ואם הם מזמנים בעשרה מזכיר השם ואומר 'ברוך אלוקינו ומבורך שמו...', וכשיש שבע ברכות מוסיף לומר 'שהשמחה במעונו'.

אכן, באופן שלא שמע המזמן אומר 'נברך שאכלנו', רק שמע המסובים אומרים 'ברוך שאכלנו' יענה אמן, וכשיחזור המזמן ויאמר 'ברוך שאכלנו' יענה שוב אמן, ואם לא שמע גם כשהמסובים אומרים 'ברוך שאכלנו', רק שמע המזמן כשחוזר ואומר 'ברוך שאכלנו נח' הפו' אם יענה אמן (שו"ע ומ"ב סי' קצ"ח, סע' א').

אדם ששתה רק מים ושומע ברכת הזימון מאחרים שאכלו, יכול לענות 'ברוך שאכלנו...', דשתיה בכלל אכילה, ודוקא אם מזמנים בשלשה, אבל אם מזמנים בעשרה יש להסתפק אם יכול לומר 'ברוך אלוקינו שאכלנו...' כיון שאין ברור ששתיה בכלל אכילה, וכשמזכיר את השם ואומר 'שאכלנו' יש לחוש בזה לברכה לבטלה, ולכן עדיף שיאמר 'ברוך אלוקינו ומבורך שמו' כנ"ל שהוא ברכת השבח, ואין לחוש בזה לברכה לבטלה אף שלא אכל (מ"ב שם סק"א).

אדם שאכל איזה דבר ושומע ברכת הזימון מאחרים שאכלו, יכול לענות עמהם 'ברוך שאכלנו' [אפי' אם לא צירפו אותו לזימון, ולהלן יבו' שאדם כזה אף יכול להצטרף לזימון לב' או ט' שאכלו], וכשמזמנים בעשרה יכול להזכיר את השם, ובאופן

כזה, אף אם לא שמע המזמן אומר 'נברך שאכלנו' רק שמע המסובים אומרים 'ברוך שאכלנו', יכול לענות עמהם יחד (מ"ב סי' קצ"ה סק"א) [ואינו צריך לענות רק אמן כאמור לעיל במי שלא אכל ולא שתה, דשאי התם שהם אומרים ברוך שאכלנו והוא עונה ברוך הוא ומבורך, ולכן אינו יכול להצטרף לאמירה שלהם אם הוא עצמו לא שמע, אבל הכא שהוא עונה אותו דבר כמוהם יכול להצטרף לאמירה שלהם אף אם הוא עצמו לא שמע (שעה"צ סי' קצ"ח אות ב)].

~ סימן קצ"ט ~

האם ניתן לצרף קטן לזימון, ומה"ד בבחור בר מצוה בן י"ג ?

נח' הפו' אם יכולים לצרף לזימון קטן רגיל בן ט' או י' או קטן חריף [ויודע למי מברכין] מבן ו' ומעלה, ודוקא קטן אחד לב' גדולים או ט' לזמן בשם, אבל לכו"ע אין מצרפין ב' קטנים לגדול אחד או ח' לזמן בשם.

למעשה, נקטי' כדעת הרמ"א שאין מצרפין שום קטן עד שיהיה בן י"ג, ומשנעשה בן י"ג ואילך מצרפין אותו לזימון, ובזמנו שהמזמן אינו מוציא אחרים בברכהמ"ז אף יכול להיות המזמן בעצמו אף באופן שאין ידוע בוודאי שהביא ב' שערות, שכיון שהגיע לכלל שנים סמכין אחזקה שהגיע לכלל סימנים, אבל בזמנים עברו שהמזמן היה מוציא בברכהמ"ז היה צריך לוודא שהביא ב' שערות, דכיון שברכהמ"ז דאורייתא לא סמכין אחזקה (שו"ע ומ"ב סי' קצ"ט סע' י').

אף ג' קטנים האוכלים ביחד בפנ"ע אינם חייבים לזימון (עיי' מ"ב סק"ג).

מלצר המסתובב בין השולחנות במסעדה או באולם, האם ניתן לצרפו לזימון ?

מלצר שאכל כזית יכולים לצרפו לזימון, אף שאינו קובע עצמו לאכול יחד עם שאר האוכלים סביב השולחן, שכל הזמן נכנס ויוצא, ואף כשנמצא בפנים אוכל מעומד ואינו יושב לאכול בשולחן, מ"מ כיון שדרך אכילתו בכך זהו קביעותו (שו"ע סי' קצ"ט סע' א').

בזמנו שהמלצרים אוכלים רק לפני אכילת המסובים או לאחר המסובים ואין דרכם לאכול מהאוכל הנמצא על שולחן המסובים רק מהאוכל הנמצא במטבח אין מצטרפים לזימון, אלא א"כ יקראו להם לשבת עמהם סביב השולחן ולאכול איזה דבר מאכל כפרטי הדינים המבו' לעיל (כה"ח סק"א).

האם ניתן לצרף לזימון יהודי שאינו שומר תורה ומצוות רח"ל ?

בגמ' אמרינן שאין מזמנים על עם הארץ, אכן בזמנו כתבו' הפו' שמזמנים אפי' על עם הארץ גמור, בגלל שחששו שאם ירחיקו אותם יתרחקו מן הציבור לגמרי, אכן, עם הארץ שאינו מקיים מצוות המפורסמים לכל ישראל כגון קריאת שמע שחרית וערבית נח' הפו' בדינו, ונקטי' שאין מזמנין עליו, וכ"ש אם הוא עובר עבירות בפרהסיא (מ"ב סי' קצ"ט, סע' ב'),

ובכלל דין זה, החילונים שבזמנו אין מצרפין אותם לזימון, ויש שכתבו להקל בזמנו שרובם תינוקות שנשבו ומ"מ אין לכבדם שיהיו הם המזמנים, וטוב להזהר שלא לבוא לידי כך ולכן כשיש ט' אנשים שומרי תו"מ וא' שאינו שומר תו"מ ידאגו לצרף עוד א' שהוא שומר תו"מ (עיי' מ"ב דרשו הערה 2).

נשים היושבות בסעודת שבת עם האנשים, האם חייבות לזימון, והאם ניתן לצרפם לזימון ?

קבוצת נשים האוכלות בפנ"ע אינן חייבות לזמן שכיון שאין מצוי כ"כ שיהיו בקיאות בברכת הזימון לא רצו חז"ל להטיל עליהם חיוב זימון כשהם בפנ"ע, (עיי' שעה"צ אות ו' שכתב עוד טעם שלכתחילה מצוה לזמן על הכוס ובאשה גנאי הדבר), אבל אם רצו יכולות לזמן (שו"ע סי' קצ"ט סע' ז').

איש אחד או ב' אנשים המסובים לסעודה, ונשים מסובים ג"כ באותה סעודה כגון אב ובנו ובני ביתו, אין הנשים מצטרפות לאנשים להתחייב לזימון כיון שנשים אינן חייבות לזימון (שו"ע שם סע' ו'), ואף אם רוצים לזמן ע"י צירוף האנשים והנשים אין רשאים לעשות כן שגנאי הוא הדבר שנשים יצטרפו לאנשים להתחייב לזימון (עיי' מ"ב סק"ב).

ג' אנשים המסובים לסעודה וחייבים לזימון, ונשים מסובים ג"כ באותה סעודה, הנשים חייבות לזימון מהאנשים כי באופן כזה מתחייבות ע"י האנשים, ולא פטרום חז"ל מזימון, כיון שיכולות לזמן מהאנשים (עיי' שעה"צ אות ו' שכתב כן, וגם לפי הטעם הנוסף שגנאי הוא שיזמנו הנשים על הכוס, בנד"ד האנשים מזמנין, ועיי"ש שהביא טעם נוסף בשם הלבוש שמיגו שחל החיוב על האנשים חל ג"כ עליהם), ואין לחוש לגנאי במה שמצטרפות לזימון, כיון שעצם חיוב הזימון חל על האנשים אף ללא הנשים, והנשים מצטרפות רק לזימון ולענות אחר המזמן (שו"ע שם סע' ז'), אכן, אף באופן כזה אין לכבד את הנשים שיהיו הן המזמנות לאנשים, אלא האנשים יזמנו והן ישמעו ויענו אחריהם (בה"ל ד"ה ויוצאות).

לפי האמור, אב שיש לו ב' בנים גדולים או חתנים, הנשים היושבות בסעודת שבת חייבות לזמן מהם הזימון, ויש להזהר לוודא לפני שמזמנין שהנשים נמצאות בחדר ושומעות הזימון, ואם יצאו מהחדר יש להמתין עליהם עד שיחזרו (שו"ת אג"מ אור"ח ח"ה סי' ט'), ורבים אינם מקפידים ע"ז, אכן, אם האנשים הולכים לטיש' וכדו' קודם ברכהמ"ז, ונמצא שהנשים אינן שומעות מהם זימון, אין לחוש לכך שבאופן כזה אפשר לצרף השיטות הסוברות שחיוב זימון חל רק אם גמרו הסעודה ביחד (שו"ת שבה"ל ח"א סי' ל"ח, ובצירוף הדיעות שאף כשנמצאות עם האנשים פטורות מזימון מדינא), וכן בארוחות שאוכלים בימות החול שאין שוהים בהם זמן רב, יש מקום להקל שהנשים אינן חייבות לזמן זימון כיון שבדר"כ אינן יושבות ואוכלות יחד עם האנשים רוב הסעודה מחמת שטרודות בהגשת האוכל ובטיפול בילדים (שו"ת אג"מ שם).

נשים היושבות בחתונות ובשאר שמחות משפחתיות אינן מתחייבות לזימון מחמת האנשים, בגלל המחיצות המפסיקות בינם לאנשים כאמור לעיל (סי' קצ"ה) לענין היושבים בשולחנות נפרדים שצריך שיהיו רואין אלו את אלו (מ"ב דרשו סי' קצ"ה הערה 6).

אדם שאינו שומע רח"ל, האם ניתן לצרפו לזימון, והאם יכול להיות המזמן ?

חרש המדבר ואינו שומע מצטרף לזימון, ומ"מ בזמנים עברו שהמזמן היה מוציא השומעים בברכהמ"ז כתבו הפו' שהחרש לא יזמן להוציא האחרים יד"ח כיון דלכתחילה צריך להשמיע הברכות לאזנו, וכיון שהוא אינו משמיע הברכות לאזנו ויוצא המצוה רק בדיעבד נחשב שהמסובים היוצאים ממנו מדין שומע כעונה ג"כ יוצאים רק בדיעבד (עיי' מ"ב דרשו הערה 17 שהאריך לברר הלומדות בזה), אכן, בזמננו שהמזמן אינו מוציא השומעים בברכהמ"ז נסתפקו הפו' אם יכולים לכבדו להיות המזמן (בה"ל ד"ה מצטרפין, עיי"ש), ואם יש לו מכשירים באזנו שעל ידם שומע כרגיל בוודאי יכול לזמן (דבאופן כזה ודאי אין שייך צד הספק המבו' בבה"ל שם).

שוטה גמור אינו מצטרף לזימון, ושוטה שאינו חכם כ"כ כשאר האנשים ומחזיקים אותו לשוטה, אם מבין ענין ברכהמ"ז וזימון יכולין לצרפו לזימון (רמ"א ומ"ב סי' קצ"ט י').

~ סימן ר' ~

שלשה שאכלו ביחד ואחד מהם או שניים מיהרו לגמור הסעודה, האם חייבים בזימון או שיכולים לברך ללא זימון ?

כאמור לעיל (סי' קצ"ג), ג' אנשים שהתחילו לאכול ביחד, ומיהר אחד מהם וגמר סעודתו קודם שגמרו השאר, אינו יכול לברך ברכהמ"ז ללא זימון שכיון שהתחיל לאכול יחד עמהם נתחייב בזימון, אף שלא גמר יחד עמהם, ואם ירצה לברך ברכהמ"ז יכול לבקש מהם שיפסיקו לאכול, והוא יזמן עליהם, והם יענו על ברכת הזימון וישמעו ממנו עד אחר ברכת 'הזן', כדלהלן, ולאחר מכן הוא יסיים ברכהמ"ז, והם מותרים להמשיך לאכול, ואינם צריכים לחזור ולברך על מה שיאכלו מכאן ואילך שהרי כשפסקו לשמוע זימון לא הסיחו דעתם מלאכול עוד, וכשיגמרו לאכול יכולים לברך ברכהמ"ז ללא זימון שכבר נפטרו בזימון ששמעו באמצע האכילה.

ודוקא אם הם מסכימים להפסיק לאכול עד שיסיים לזמן ולברך ברכת 'הזן', אבל אם אינם מסכימים להפסיק אינם חייבים להפסיק, ואסור לו לברך ברכהמ"ז עד שיגמרו לאכול שהרי הוא מחוייב בזימון (שו"ע ומ"ב סי' ר' סע' א'), אכן, אם הוא ממחר לדבר נחוץ מאד כגון דבר מצוה או דבר הנוגע להפסד ממון, והם אינם רוצים להפסיק בשבילו, יש להקל שיכול לברך ללא זימון כי באופן כזה יש לסמוך על דעת הב"ח שחיוב זימון חל רק בג' אנשים שגמרו סעודתם ביחד, ולכתחילה ינהגו השניים באופן כזה לפני משורת הדין ויפסיקו לאכול כדי שיוכל לזמן ולברך ולצאת לעשות חפציו (מ"ב סי' ר' סק"ה).

ג' אנשים שהתחילו לאכול יחד, ושניים כבר גמרו סעודתם והשלישי מתעכב, והם רוצים לזמן ולברך ברכהמ"ז, השלישי מחוייב להפסיק סעודתו ולשמוע מהם זימון וברכת הזן שכיון שהם רבים א"צ להתמתין עליו [ולאחר מכן יכול להמשיך סעודתו כנ"ל], ואם הוא אינו רוצה להפסיק מותר להם לזמן בעל כרחו, ואפי' אם לא ענה להם יצאו יד"ח זימון כיון שהוא עומד שם ושומע ויכול לענות, אבל הוא עצמו לא יצא יד"ח זימון (שו"ע סי' ר' ס"א).

דינים אלו אמורים גם בעשרה בני"א האוכלים ביחד, שאם סיימו ו' אנשים לאכול ורוצים לברך ברכהמ"ז, חייבים השאר להפסיק לאכול ולשמוע מהם זימון, ואם סיימו רק ד' או ה' אנשים לאכול אין השאר חייבים להפסיק לאכול ולשמוע מהם זימון, ומ"מ ראוי שינהגו לפני משורת הדין, ומ"מ בכל האופנים שפוסקים לענות לזימון בעשרה בני"א שמזמנים בשם א"צ לשמוע מהמזמן גם ברכת הזן, אלא שומעים ברכת הזימון עד אחר 'ברוך שאכלנו משלו', ויכולים להמשיך סעודתם (מ"ב סי' ר' סק"ט).

האם יכולים לצרף לזימון מי שעדיין אוחז באמצע הסעודה, והאם צריך להפסיק הסעודה בשעת הזימון ?

כנת' בשאלה הקודמת, יכולים לצרף לזימון אף מי שעדיין אוחז באמצע הסעודה, והוא מחוייב להפסיק סעודתו בשעת הזימון, ונח' המחבר והרמ"א עד מתי הוא מחוייב להפסיק, דעת המחבר עד אחר 'ברוך שאכלנו', כי בזה לבד יוצאים יד"ח זימון, ודעת הרמ"א עד 'הזן את הכל', שאף שברכת הזן אינה לגמרי מברכת הזימון, שהרי אנו נוהגים שכל אחד חוזר ואומרה בפנ"ע, מ"מ שייכת לברכת הזימון, כי 'נברך שאכלנו' לבד אינה ברכה כיון שאין בה שם ומלכות, ומה שאומר המזמן נברך עולה על מה שיברך אח"כ ברכת 'הזן', ולכן צריך לשמוע ממנו ברכה זו, וקיי"ל כרמ"א [וכבר נת' בהקדמה שמסיבה זו גם המברכים ברכהמ"ז ביחד עם המזמן צריכים לומר עימו ביחד ברכת הזן].

אכן, כשמזמנים בעשרה שמזכירים את השם ב'נברך שאכלנו' לכו"ע א"צ להפסיק רק עד אחר 'ברוך שאכלנו' דבאופן כזה 'נברך' לבד נחשב לברכה בפנ"ע (שו"ע סי' ר' סע' ב').

מי שכבר הצטרף לענות לזימון פעם אחת, האם יכול להצטרף שוב ?

ב' אנשים שאכלו יחד יכולים לצרף לזימון אדם שכבר הצטרף פעם אחת לזימון לב' אנשים אחרים דלא גרע מהמבו' לעיל שיכולים לצרף אדם שאכל כזית שאר מאכלים, ודין זה מצוי בישיבות, שאם אכלו ג' בחורים יחד בשולחן אחד וב' בחורים הזדרזו לסיים אכילתם והשלישי ענה להם לזימון, ולאחר שהלכו הגיעו עוד ב' בחורים לאכול יכול להצטרף עמהם לזימון (מ"ב סי' ר' סק"ט).

וכן הדין בו' אנשים שאכלו יחד שיכולים לצרף לזימון בשם ד' אנשים שכבר הצטרפו פעם אחת לו' אנשים אחרים ודוקא אם אכלו פת, דבלא"ה לא מהני צירוף ד' אנשים [רק ג'], כאמור לעיל, וה"ה ה' אנשים שאכלו יחד יכולים לצרף לזימון בשם ה' אנשים שכבר הצטרפו פעם אחת לה' אנשים אחרים, ובלבד שיאכלו ביחד כזית פת (שם).

~ סימן ר"א ~

אדם שמכבדים אותו לזמן, האם מותר לו לסרב ?

נפסק בשו"ע (סי' ר"א ס"ג) שמי שנותנים לו לברך ואינו מברך מקצר ימיו, וכ' המ"ב (סקי"ד) שדין זה אמור רק באורח שנותנים לו לברך כדי שיברך לבעה"ב, ודוקא כשמברכין על הכוס (עיי"ש הטעם), ודוקא בזמנים עברו שרק המזמן היה מברך ושאר המסובים היו שומעים ממנו ברכהמ"ז ויוצאים יד"ח, אבל בזמננו שכל אחד מברך לעצמו, א"כ אפי' אורח שאינו מזמן יכול לברך לבעה"ב, אין בזה שום חשש מדינא (שעה"צ אות י"ד).

ומ"מ כ' הפו' שכ"ז הוא לענין העונש של קיצור ימים, אבל לכתחילה אין נכון לאדם לדחות מצוה הבאה לידו (ועוד שמצוה לאדם לחזור שיתנו לו כוס של ברכה לברך - עיי' שעה"צ אות ט"ז אם מצוה זו שייכת גם בזמננו שכל אחד מברך לעצמו), וממילא אין חילוק אם הוא אורח או לא, ואם מברך על הכוס או לא (מ"ב שם, שעה"צ אות י"ג), ומ"מ כשמזמנים על הכוס, ומכבדים אדם שקשה לו לשתות יין מותר לו לסרב ואין בזה שום חשש, שאז ניכר שאין כוונתו להראות שאינו חפץ בברכה ורוצה לדחות המצוה (א"א בוטשאטש, מהדו"ב).